QO‘QON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI ILMIY XABARLARI
(2026-yil 10-son)
PEDAGOGIKA
PEDAGOGY
https://doi.org/10.70728/c.series.ped.v08.i10.135

NOFILOLOGIK TA’LIM YO‘NALISHI TALABALARIDA MATNLAR USTIDA ISHLASH KO‘NIKMASINI TAKOMILLASHTIRISH METODIKASI

Xojibekova Mushtariybegim Adxamjon qizi
Andijon qishloq xo‘jaligi va agrotexnologiyalari institutit assistenti

Annotatsiya: Mazkur maqolada nofilologik ta’lim yo‘nalishi talabalariga rus tili fanini matnlar asosida o‘qitishning interfaol metodlari, ularning didaktik imkoniyatlari va ta’lim jarayonidagi samaradorligi yoritilgan. Rus tilini kasbiy yo‘naltirilgan holda o‘qitishda matnlarning o‘rni, talabalarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish, kasbiy terminologiyani o‘zlashtirish hamda og‘zaki va yozma nutq ko‘nikmalarini shakllantirish masalalariga alohida e’tibor qaratilgan. Shuningdek, klaster, aqliy hujum, munozara, kichik guruhlarda ishlash, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va matn asosida loyiha yaratish kabi interfaol metodlardan foydalanish imkoniyatlari tahlil etilgan. Matn bilan ishlashning matngacha, matn ustida va matndan keyingi bosqichlarini interfaol topshiriqlar bilan uyg‘unlashtirish orqali talabalarning mustaqil fikrlashi, matn mazmunini anglash, axborotni tahlil qilish va o‘z fikrini rus tilida ifodalash ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan metodik yondashuvlar asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: nofilologik ta’lim, rus tili, matn asosida o‘qitish, interfaol metodlar, kommunikativ kompetensiya, kasbiy terminologiya, Skimming usuli, Scaffolding (Skafolding) usuli, nutq ko‘nikmalari, interfaol ta’lim.

МЕТОДИКА СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ НАВЫКОВ РАБОТЫ С ТЕКСТАМИ У СТУДЕНТОВ НЕФИЛОЛОГИЧЕСКИХ НАПРАВЛЕНИЙ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В данной статье рассматриваются интерактивные методы обучения русскому языку студентов нефилологических направлений образования на основе текстов, их дидактические возможности и эффективность в образовательном процессе. Особое внимание уделяется роли текстов в профессионально ориентированном обучении русскому языку, развитию коммуникативной компетенции студентов, усвоению профессиональной терминологии, а также формированию навыков устной и письменной речи. Кроме того, анализируются возможности использования таких интерактивных методов, как кластер, мозговой штурм, дискуссия, работа в малых группах, анализ проблемных ситуаций и разработка проектов на основе текста. Обосновываются методические подходы, направленные на развитие самостоятельного мышления

студентов, понимания содержания текста, анализа информации и навыков выражения собственных мыслей на русском языке посредством интеграции интерактивных заданий в дотекстовый, текстовый и послетекстовый этапы работы с текстом.

Ключевые слова: нефилологическое образование, русский язык, обучение на основе текстов, интерактивные методы, коммуникативная компетенция, профессиональная терминология, метод Skimming, метод Scaffolding (скаффолдинг), речевые навыки, интерактивное обучение.

METHODOLOGY FOR IMPROVING TEXT-BASED WORK SKILLS AMONG STUDENTS IN NON-LINGUISTIC FIELDS OF STUDY

Abstract. This article examines interactive methods of teaching Russian to students in non-linguistic fields of study through texts, their didactic potential, and their effectiveness in the educational process. Particular attention is paid to the role of texts in professionally oriented Russian language teaching, the development of students’ communicative competence, the acquisition of professional terminology, and the development of oral and written communication skills. The article also analyzes the potential of such interactive methods as clustering, brainstorming, discussion, small-group work, problem-situation analysis, and text-based project development. It substantiates methodological approaches aimed at developing students’ independent thinking, text comprehension, information analysis, and ability to express their own ideas in Russian by integrating interactive tasks into the pre-text, while-text, and post-text stages of working with texts.

Keywords: non-linguistic education, Russian language, text-based teaching, interactive methods, communicative competence, professional terminology, Skimming technique, Scaffolding technique, speech skills, interactive learning.

KIRISH

Bugungi globallashuv, raqamlashtirish va ta’lim mazmunining modernizatsiyalashuvi sharoitida nofilologik soha mutaxassislarini tayyorlashda rus tilini kasbiy-kommunikativ yo‘naltirilgan holda o‘qitish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Zamonaviy mutaxassisdan nafaqat tilning grammatik va leksik birliklarini bilish, balki kasbiy mazmundagi axborotni rus tilida o‘qib tushunish, tahlil qilish, asosiy fikrni ajratish, zarur ma’lumotlarni qayta ishlash, o‘z fikrini og‘zaki va yozma shaklda izchil ifodalash ko‘nikmalariga ega bo‘lish talab etilmoqda. Shu nuqtayi nazardan, nofilologik ta’lim yo‘nalishlarida rus tili darslarini matn asosida tashkil etish va matnlar ustida ishlash metodikasini takomillashtirish dolzarb ilmiy-metodik muammolardan biridir.

Nofilologik yo‘nalishlarda rus tilini o‘qitish jarayonida talabalarning kasbiy ehtiyojlari, tilni bilish darajasi va amaliy faoliyatga tayyorgarligini hisobga olish zarur. An’anaviy ta’limda grammatik qoidalar va alohida leksik birliklarni o‘rganishga ko‘proq e’tibor qaratilishi mumkin. Biroq tilni amaliy o‘zlashtirish uchun so‘z va grammatik shakllarni alohida o‘rganishning o‘zi yetarli emas. Talaba ularni yaxlit matn mazmunida anglay olishi, axborotni tahlil qilishi va o‘z fikrini mustaqil ifodalashi lozim.

Shu bilan birga, nofilologik ta’lim yo‘nalishlarida rus tilini o‘qitish amaliyotida matn ko‘pincha o‘qish va tarjima qilish vositasi sifatida chegaralanib qolayotganligi, matnning kommunikativ, lingvistik, kasbiy va didaktik imkoniyatlaridan yetarlicha foydalanilmayotganligi mazkur yo‘nalishda ilmiy-metodik izlanishlar olib borishni taqozo etmoqda. Ayniqsa, talabalarning kasbiy terminlarni kontekst asosida o‘zlashtirishi, matn mazmunini anglash, asosiy va ikkilamchi axborotni ajratish, matnni tahlil qilish, umumlashtirish, qayta hikoya qilish va matn asosida mustaqil fikr bildirish ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan topshiriqlar tizimini ishlab chiqish muhimdir.

Shu nuqtayi nazardan, matnlar asosida o‘qitish rus tili mashg‘ulotlarini kasbiy faoliyat bilan bog‘lash, nazariy bilimlarni amaliy topshiriqlar orqali mustahkamlash va talabalarning kommunikativ faolligini oshirishning muhim vositasi hisoblanadi. Interfaol metodlardan foydalanish esa talabalarni ta’lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirib, ularning mustaqil fikrlashi, hamkorlikda ishlashi va muammoli vaziyatlarni hal etish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Mazkur maqolaning maqsadi nofilologik ta’lim yo‘nalishi talabalariga rus tili fanini matnlar yordamida o‘qitishda qo‘llaniladigan interfaol metodlarning didaktik imkoniyatlarini ochib berish hamda ularni ta’lim jarayoniga samarali tatbiq etish bo‘yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Maqolani tayyorlashda ilmiy-metodik adabiyotlarni tahlil qilish, pedagogik kuzatish, taqqoslash, umumlashtirish va metodik modellashtirish usullariga tayanish mumkin. Ushbu yondashuvlar matn bilan ishlash bosqichlarini aniqlash, interfaol metodlarning vazifalarini belgilash va ularni talabalarning kasbiy ehtiyojlariga moslashtirish imkonini beradi.

ASOSIY QISM

Matn til o‘rgatish jarayonida leksik, grammatik, kommunikativ va mazmuniy birliklarni o‘zaro bog‘lovchi muhim ta’lim vositasidir. Matn orqali talabalar yangi so‘zlarning ma’nosini kontekstda anglaydi, grammatik shakllarning qo‘llanishini kuzatadi, gaplar o‘rtasidagi mazmuniy aloqalarni aniqlaydi va axborotni izchil bayon qilishni o‘rganadi.

Nofilologik ta’lim yo‘nalishlarida matnlarni tanlashda ularning talabalarning bo‘lajak kasbiy faoliyatiga muvofiqligi muhim ahamiyatga ega. Masalan, qishloq xo‘jaligi yo‘nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun tuproq unumdorligi, suv resurslaridan foydalanish, o‘simliklarni parvarishlash, ekologiya va qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini qayta ishlashga oid ruscha matnlardan foydalanish mumkin. Iqtisodiyot yo‘nalishida esa moliyaviy hisobot, tadbirkorlik, bozor munosabatlari va menejmentga oid matnlar maqsadga muvofiqdir.

Kasbiy mazmundagi matnlar talabalarga yangi terminlarni o‘zlashtirish bilan birga, ularni tegishli nutqiy vaziyatlarda qo‘llash imkonini ham beradi. Masalan, “Плодородие почвы” (tuproq unumdorligi), “Орошение земель” (yerlarni sug‘orish), “Переработка сельскохозяйственной продукции” (qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini qayta ishlash) kabi birikmalarni matn tarkibida o‘rganish ularning mazmunini chuqurroq anglashga yordam beradi.

Matnlar bilan ishlash jarayonida quyidagi ko‘nikmalarni rivojlantirishga e’tibor qaratiladi:

- matnning umumiy mazmunini tushunish;
- asosiy va qo‘shimcha axborotni farqlash;
- yangi so‘z va kasbiy terminlarning ma’nosini kontekst orqali aniqlash;
- matndagi grammatik birliklarni tahlil qilish;

- matn mazmuni bo‘yicha savollarga javob berish;
- matnni qisqacha bayon qilish va qayta hikoyalash;
- o‘z fikrini rus tilida og‘zaki va yozma ifodalash.

Mazkur ko‘nikmalarni shakllantirishda matn bilan ishlashning uch bosqichli tizimi — matngacha, matn ustida va matndan keyingi faoliyat — samarali metodik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Matn bilan ishlashning bosqichlari

1. Matngacha bo‘lgan bosqich — предтекстовый этап.

Ushbu bosqichning asosiy vazifasi talabalarni matn mazmunini tushunishga tayyorlash, mavjud bilimlarini faollashtirish va yangi leksik birliklarga qiziqish uyg‘otishdan iborat.

Bu bosqichda o‘qituvchi mavzuga oid rasm, kalit so‘z, savol, diagramma yoki qisqa videomaterialdan foydalanishi mumkin. Shuningdek, talabalarga matn sarlavhasi asosida uning mazmunini taxmin qilish topshirig‘i beriladi.

Masalan, “Орошение земель” mavzusidagi matnni o‘qishdan oldin quyidagi savollar beriladi:

- Что такое орошение?
- Почему растениям необходима вода?
- Какие способы орошения вы знаете?
- Как можно экономить воду в сельском хозяйстве?

Bunday savollar talabalarning mavzu bo‘yicha dastlabki bilimlarini faollashtiradi va matnni ongli ravishda o‘qishga tayyorlaydi.

2. Matn ustida ishlash bosqichi — текстовый этап.

Bu bosqichda talabalar matnni o‘qiydi, uning asosiy mazmunini aniqlaydi, notanish so‘zlar bilan ishlaydi va muhim ma’lumotlarni ajratib oladi.

Matn ustida ishlashda quyidagi topshiriqlardan foydalanish mumkin:

- matnga mos sarlavhani tanlash;
- asosiy fikrni aniqlash;
- muhim ma’lumotlarni belgilash;
- kasbiy terminlarni ajratib, izohlash;
- matn mazmuniga oid savollarga javob berish;
- matndagi ma’lumotlarni jadval yoki klaster ko‘rinishida ifodalash.

Masalan, “Плодородие почвы” mavzusidagi matn asosida talabalar tuproq unumdorligiga ta’sir qiluvchi omillarni aniqlab, ularni jadvalga joylashtirishi mumkin. Bunda talabalar nafaqat matnni tushunadi, balki olingan axborotni tizimlashtirish va umumlashtirishni ham o‘rganadi.

3. Matndan keyingi bosqich — послетекстовый этап.

Mazkur bosqichda matn orqali olingan bilimlar mustahkamlanadi, talabalar o‘z fikrlarini mustaqil ifodalaydi va o‘rganilgan leksik-grammatik birliklardan nutqiy vaziyatlarda foydalanadi.

Ushbu bosqichda quyidagi topshiriqlarni tashkil etish mumkin:

- matnni qisqacha qayta hikoyalash;
- matn mazmuni bo‘yicha dialog tuzish;

- muammoli savolga javob berish;
- matn asosida taqdimot tayyorlash;
- kasbiy vaziyatni rolli o‘yin orqali namoyish etish;
- mavzu bo‘yicha kichik loyiha yaratish.

Masalan, “Экономия водных ресурсов” mavzusidagi matnni o‘rgangan talabalar suvni tejash bo‘yicha takliflarini rus tilida bayon qilishi yoki mutaxassis va fermer o‘rtasidagi kasbiy dialogni tuzishi mumkin.

Shunday qilib, uch bosqichli yondashuv matnni oddiy o‘qish vositasidan faol kommunikativ faoliyatni tashkil etuvchi metodik vositaga aylantiradi.

Rus tili mashg‘ulotlarida qo‘llaniladigan interfaol metodlar

Interfaol ta’lim o‘qituvchi va talaba, shuningdek, talabalarning o‘zaro hamkorligiga asoslanadi. Bunda bilim tayyor shaklda berilmaydi, balki muhokama, tahlil, muammoli topshiriqlar va amaliy faoliyat orqali o‘zlashtiriladi.

Nofilologik yo‘nalishlarda rus tilini matnlar asosida o‘qitishda quyidagi metodlardan foydalanish mumkin.

1. Scaffolding (Skafolding) metodi -bosqichli pedagogik ko‘mak usuli

Scaffolding — ta’limda o‘quvchi yoki talabaga yangi bilim va ko‘nikmalarni egallash jarayonida vaqtinchalik yordam ko‘rsatish, keyinchalik esa bu yordamni bosqichma-bosqich kamaytirib, mustaqil ishlashga o‘rgatish metodidir. Rus tilini nofilologik yo‘nalish talabalari bilan o‘qitishda scaffolding usuli matnni tushunish, yangi so‘zlarni o‘zlashtirish, gap tuzish va mustaqil fikr bildirishni rivojlantirishga yordam beradi.

Scaffoldingning asosiy usullari

Lug‘aviy tayanch (Vocabulary scaffolding)

Yangi so‘zlar, ularning tarjimasi, rasmlari va izohlari beriladi.

Misol: осень — kuz; лист — barg; дерево — daraxt; урожай — hosil.

Matnni bosqichma-bosqich o‘rganish

Matn bilan ishlash uch bosqichda tashkil etiladi: matndan oldin, matnni o‘qish jarayonida va matndan keyin.

Misol: mavzuni taxmin qilish → matnni o‘qish → savollarga javob berish.

Gap qoliplari (Sentence frames)

Talabalarga gap tuzish uchun tayyor grammatik qoliplar beriladi.

Misol:

- Осенью ...
- Студенты изучают ...
- В нашем регионе выращивают ...
- **Grafik tayanchlar (Visual scaffolding)**
- Jadval, klaster, sxema va aqliy xaritalardan foydalaniladi.
- *Misol:* «Осень» mavzusi bo‘yicha klaster: погода, растения, урожай, одежда.

Savollar orqali yo‘naltirish (Question scaffolding)

O‘qituvchi oddiy savollardan murakkab savollarga o‘tadi.

Misol:

- Что происходит осенью?
- Как меняется природа?
- Почему осень важна для сельского хозяйства?

Hamkorlikda o‘rganish (Collaborative scaffolding)

- Talabalar juftlikda yoki kichik guruhlarda matnni tahlil qiladi, muhokama qiladi va xulosa chiqaradi.

Rus tili darsida scaffolding usulini qo‘llash namunasi

Mavzu: «Осень и сельское хозяйство»

Bosqich	**O‘qituvchi yordami**	**Talaba faoliyati**
1. Tayyorlash	Rasmlar va kalit so‘zlarni beradi	So‘zlarni o‘rganadi
2. Matn bilan ishlash	Matn va yo‘naltiruvchi savollar beradi	Matnni o‘qib, mazmunini tushunadi
3. Mashq qilish	Gap qoliplari va namunalar beradi	Gaplar tuzadi
4. Mustaqil ish	Yordamni kamaytiradi	Matnni mustaqil qayta hikoya qiladi
5. Baholash	Mezonlar asosida fikr bildiradi	O‘z ishini tahlil qiladi

Scaffoldingning yordamni kamaytirish tamoyili

1. To‘liq yordam

O‘qituvchi namuna ko‘rsatadi va tushuntiradi.

2. Qisman yordam

Talaba tayanch so‘zlar va savollar yordamida ishlaydi.

3. Mustaqil faoliyat

Talaba matnni mustaqil tahlil qiladi va o‘z fikrini rus tilida ifodalaydi.

Ilmiy-metodik ahamiyati: Scaffolding usuli L. S. Vygotskiyning *yaqin rivojlanish zonasi* konsepsiyasi bilan bog‘liq. Scaffolding atamasi esa ta’limiy yordamni tavsiflashda D. Wood, J. S. Bruner va G. Rossning 1976-yildagi tadqiqotida keng qo‘llanilgan.

2. Skimming metodi — matnni umumiy mazmunini anglash uchun tez o‘qish

Bu usulda talaba matnni so‘zma-so‘z tarjima qilmasdan, uning asosiy g‘oyasi, mavzusi va mazmunini aniqlash uchun tez o‘qiydi.

Rus tili darsida misol:

Matn: «Осень и сельское хозяйство»

Осенью фермеры собирают урожай. В садах созревают яблоки и груши. На полях завершается уборка хлопка. После сбора урожая фермеры готовят почву к следующему сезону.

Topshiriq: Matnni 1 daqiqa ichida o‘qing va asosiy mazmunini aniqlang.

Savollar:

- О чём говорится в тексте?
- Какова главная мысль текста?
- Какое время года описывается?

Kutiladigan javob: Matnda kuz fasli va qishloq xo‘jaligida hosil yig‘im-terimi haqida so‘z yuritilgan.

3. Scanning metodi— kerakli axborotni topish uchun tez ko‘z yugurtirib o‘qish usuli

O‘zbekcha muqobili: aniq ma’lumotni izlab topib o‘qish usuli.

Bu usulda talaba matnni to‘liq o‘qimasdan, muayyan sana, raqam, ism, atama yoki boshqa kerakli ma’lumotni izlaydi.

Rus tili darsida misol:

Yuqoridagi matn asosida quyidagi topshiriqlar beriladi:

- Какой урожай собирают фермеры?
- Какие фрукты созревают в садах?
- Что завершается на полях?
- Что фермеры делают после сбора урожая?

Talabalar javoblarni matndan tez izlab topadilar.

Ikki usulning farqi

Mezoni	**Skimming**	**Scanning**
O‘zbekcha nomi	Umumiy mazmunni tez o‘qib anglash	Aniq axborotni izlab topib o‘qish
Maqsadi	Matnning asosiy g‘oyasini aniqlash	Muayyan ma’lumotni topish
O‘qish jarayoni	Matnning umumiy mazmuniga e’tibor berish	Kalit so‘z, sana, raqam va atamalarni izlash
Natijasi	Matn nima haqida ekanini tushunish	Kerakli savolga javob topish
Topshiriq namunasi	Matnga sarlavha tanlang	Matndan hosil turini toping

3. “INSERT” metodi.

INSERT metodi matnni ongli o‘qish va o‘zlashtirilgan ma’lumotlarni tahlil qilish uchun xizmat qiladi. Talabalar matnni o‘qish davomida ma’lumotlarni quyidagi belgilar bilan qayd etadilar:

- **V** — avvaldan ma’lum bo‘lgan ma’lumot;
- **+** — yangi ma’lumot;
- **−** — avvalgi bilimiga zid bo‘lgan ma’lumot;
- **?** — qo‘shimcha izoh yoki savol talab qiladigan ma’lumot.

Matnni o‘qib bo‘lgach, talabalar o‘z belgilari asosida fikr almashadilar. O‘qituvchi esa tushunarsiz jihatlarni izohlab, matn mazmunini chuqurroq anglashga ko‘maklashadi.

Ushbu metod talabalarning o‘qish jarayonida faol fikrlashini, o‘z bilimlarini nazorat qilishini va tushunmagan masalalarini aniqlashini ta’minlaydi.

4. “Juftlikda ishlash” metodi — работа в парах.

Juftlikda ishlash talabalarning o‘zaro muloqotini rivojlantirish va rus tilida savol-javob qilish ko‘nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Masalan, “Переработка сельскохозяйственной продукции” mavzusidagi matnni o‘rgangan talabalar ikki kishidan iborat guruhlarga bo‘linadi. Birinchi talaba matn mazmuni bo‘yicha savollar beradi, ikkinchi talaba esa javob qaytaradi. Keyin ular rollarni almashtiradilar.

Namuna:

— Какие продукты получают после переработки сельскохозяйственного сырья?

— Из сельскохозяйственного сырья получают муку, растительное масло, соки и другие продукты.

— Почему важно правильно хранить продукцию?

— Правильное хранение помогает сохранить качество продукции и уменьшить потери.

Bunday topshiriqlar matn mazmunini mustahkamlash bilan birga, kasbiy vaziyatlarda rus tilidan foydalanish imkoniyatini kengaytiradi.

5. Muammoli ta’lim metodi — проблемное обучение.

Muammoli ta’lim talabalarning mavjud bilimlardan foydalanib, muayyan vaziyatga yechim topishiga asoslanadi. Bunda matn muammoni tushunish va uni hal etish uchun zarur axborot manbai vazifasini bajaradi.

Masalan, suv resurslarini tejashga bag‘ishlangan matn o‘rganilgach, quyidagi vaziyat taklif etiladi:

“Фермерское хозяйство расходует слишком много воды для орошения полей. Какие меры вы предложите для экономии водных ресурсов?”

Talabalar matndan olgan ma’lumotlari asosida yechimlarni muhokama qiladilar va o‘z takliflarini rus tilida ifodalaydilar.

Mazkur metod kasbiy fikrlashni, muammolarni tahlil qilishni, dalillashni va mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

7. Loyiha metodi — метод проектов.

Loyiha metodi matn bilan ishlashning barcha bosqichlarini birlashtirishga imkon beradi. Talabalar muayyan mavzudagi matnlarni o‘rganib, kerakli ma’lumotlarni saralaydi va yakuniy mahsulot tayyorlaydi.

Masalan, “Современные технологии в сельском хозяйстве” mavzusida talabalar kichik guruhlarda rus tilidagi matnlarni tahlil qilib, taqdimot, infografika yoki kasbiy lug‘at yaratishlari mumkin.

Loyiha yakunida har bir guruh o‘z ishini rus tilida taqdim etadi va boshqa guruhlarning savollariga javob beradi. Bu jarayon til ko‘nikmalarini kasbiy bilimlar bilan uyg‘unlashtiradi.

Interfaol metodlarni qo‘llashning metodik modeli

Matnlar yordamida rus tilini o‘qitish samaradorligini oshirish uchun mashg‘ulotni o‘zaro bog‘liq bosqichlar asosida tashkil etish maqsadga muvofiq.

Bosqich	**O‘qituvchi faoliyati**	**Talaba faoliyati**	**Metodlar**
Matngacha	Mavzuni ochib beradi, savollar beradi, tayanch so‘zlarni taqdim etadi	Mavzu bo‘yicha fikr bildiradi, taxmin qiladi	Aqliy hujum, klaster
Matn ustida	Matnni o‘qish va tahlil qilishni tashkil etadi	Matnni o‘qiydi, terminlarni ajratadi, axborotni tahlil qiladi	INSERT, juftlikda ishlash
Matndan keyin	Kommunikativ va kasbiy topshiriqlar beradi	Dialog tuzadi, muammoni hal qiladi, taqdimot qiladi	Rolli o‘yin, muammoli ta’lim, loyiha

Baholash va refleksiya	Natijalarni mezonlar asosida baholaydi	O‘z faoliyatini tahlil qiladi, xulosalar chiqaradi	O‘zaro baholash, o‘zini baholash

Mazkur modelda interfaol metodlar alohida-alohida qo‘llaniladigan mashqlar sifatida emas, balki yagona o‘quv maqsadiga xizmat qiluvchi o‘zaro bog‘langan vositalar sifatida namoyon bo‘ladi.

XULOSA

Matnlar asosida rus tilini o‘qitishda interfaol metodlardan foydalanishning muhim jihati til o‘rganishni kasbiy faoliyatga yaqinlashtirishdir. Talabalar matnni shunchaki tarjima qilish bilan cheklanmay, undagi axborotni izohlaydi, taqqoslaydi, muammoli vaziyatlarga tatbiq etadi va o‘z fikrini ifodalaydi.

Bunda matnlarning murakkabligi talabalarning rus tilini bilish darajasiga mos bo‘lishi kerak. Boshlang‘ich darajadagi talabalar uchun qisqa matnlar, tayanch so‘zlar, namunaviy gaplar va yo‘naltiruvchi savollardan foydalanish maqsadga muvofiq. Tilni nisbatan yaxshi biladigan talabalar uchun esa mustaqil tahlil, munozara, kasbiy vaziyatlarni modellashtirish va loyiha topshiriqlarini tashkil etish mumkin.

Interfaol metodlarni tanlashda mashg‘ulot maqsadi, ajratilgan vaqt, talabalar soni va o‘quv materialining xususiyatlari hisobga olinishi lozim. Har bir metodni har qanday vaziyatda qo‘llash shart emas. Muhimi, tanlangan metod matnni tushunish, kasbiy leksikani o‘zlashtirish yoki kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantirish kabi aniq didaktik vazifaga xizmat qilishi kerak.

Shuningdek, raqamli ta’lim vositalaridan foydalanish matn bilan ishlash imkoniyatlarini kengaytiradi. Elektron lug‘atlar, interaktiv taqdimotlar, onlayn testlar va hamkorlikda hujjat tayyorlash vositalari talabalar faoliyatini faollashtirishga yordam beradi. Biroq raqamli vositalar ta’lim maqsadining o‘rnini egallamasligi, balki matnni tushunish va til ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishi zarur.

Taklif etilgan metodik yondashuvlarning amaliy samaradorligi esa ularni muayyan ta’lim muassasasida sinovdan o‘tkazish, talabalarning dastlabki va yakuniy natijalarini taqqoslash hamda tegishli ma’lumotlarni tahlil qilish orqali aniqlanishi mumkin.

Nofilologik ta’lim yo‘nalishi talabalariga rus tili fanini matnlar yordamida o‘qitish kasbiy yo‘naltirilgan til ta’limini tashkil etishning muhim metodik yo‘nalishlaridan biridir. Matnlar orqali talabalar leksik va grammatik bilimlarini yaxlit nutqiy vaziyatda o‘zlashtiradi, kasbiy terminologiyani o‘rganadi hamda og‘zaki va yozma muloqot ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Matnlarni talabalarning kelajakdagi kasbiy faoliyatiga mos tanlash rus tilini o‘rganishning amaliy ahamiyatini oshiradi.

Matngacha, matn ustida va matndan keyingi bosqichlarni izchil tashkil etish matnni tushunishdan mustaqil nutqiy faoliyatga o‘tishni ta’minlaydi.

Aqliy hujum, klaster, INSERT, juftlikda ishlash, muammoli ta’lim, rolli o‘yin va loyiha metodlari talabalarning o‘quv jarayonidagi faolligini oshirish uchun didaktik imkoniyatlar yaratadi.

Interfaol topshiriqlarni kasbiy mazmundagi matnlar bilan uyg‘unlashtirish talabalarni rus tilida kasbiy muloqotga tayyorlashga yordam beradi.

Shunday ekan, rus tili mashg‘ulotlarida matnlar va interfaol metodlardan maqsadli foydalanish nofilologik ta’lim yo‘nalishi talabalarining kommunikativ hamda kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan metodik yondashuv hisoblanadi. Mazkur yondashuvni takomillashtirish uchun matnlarni kasbiy ehtiyojlarga mos tanlash, topshiriqlarni talabalarning til darajasiga muvofiqlashtirish va ta’lim natijalarini muntazam baholab borish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. — М.: Просвещение, 1991. — 223 с.
2. Щукин А. Н. Методика преподавания русского языка как иностранного. — М.: Флинта, 2021.
3. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). — М.: ИКАР, 2009.
4. Костомаров В. Г., Митрофанова О. Д. Методическое руководство для преподавателей русского языка иностранцам. — М.: Русский язык, 1976.
5. Пассов Е. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. — М.: Русский язык, 1989.
6. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход. — М.: Высшая школа, 1991.
7. Полат Е. С. и др. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. — М.: Академия, 2009.
8. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии. — М.: Народное образование, 1998.
9. Зимняя И. А. Педагогическая психология. — М.: Логос, 2000.
10. Выготский Л. С. Мышление и речь. — М.: Лабиринт, 1999.
11. Леонтьев А. А. Основы психолингвистики. — М.: Смысл, 1997.
12. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. — Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
13. Brown H. D. Principles of Language Learning and Teaching. — 6th ed. — New York: Pearson Education, 2014.
14. Hymes D. H. On Communicative Competence // Sociolinguistics: Selected Readings. — Harmondsworth: Penguin, 1972. — P. 269–293.
15. Khudaiberdieva D., Eskazinova J. Interactive Methods and Approaches in Teaching Russian // Eurasian Journal of Academic Research. — 2025. — Vol. 5, No. 3. — P. 23–26. — DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.15015792.
16. Himmatova D. Integration of Communicative and Interactive Methods in Teaching Russian as a Foreign Language // Central Asian Journal of Theoretical and Applied

Science. — 2026. — Vol. 7, No. 3. — P. 50–57. — DOI: https://doi.org/10.51699/cajotas.v7i3.1687.

17. Voiteleva T. M., Cao Y. On the Theory and Practice of the Communicative Approach in Teaching Russian as a Foreign Language // Language and Text. — 2022. — Vol. 9, No. 1.

18. Ибрагимова Н. The Use of Interactive Methods and Techniques Used in Teaching Foreign Languages // International Journal of Pedagogics. — 2025. — Vol. 5, No. 5. — DOI: https://doi.org/10.37547/ijp/Volume05Issue05-05.

19. Кабулова М. Т. Методика преподавания русского языка: современные подходы и технологии // Art and Culture Bulletin. — 2025. — № 4. — С. 172–174. — DOI: https://doi.org/10.66900/09t57w65.